

MAQOLLARDA “ONA” OBRAZINING MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA TALQIN QILINISHI

Muhammadiyah Gulshoda Raxmatulla qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti magistranti

Maxmadiyah Gulchehra

pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Annotatsiya. Ushbu tezisda o'zbek xalq maqollarida “ona” konseptining milliy-madaniy xususiyatlari va obrazli ifodalanishi tahlil qilinadi. Ona obrazi xalq tafakkurida mehr, fidoyilik, tarbiya, duogo'ylik, sabr va hayot manbai sifatida namoyon bo'ladi. Maqollar orqali onaning oiladagi, farzand tarbiyasidagi va milliy qadriyatlarni avlodga yetkazishdagi o'rni ochib beriladi.

Kalit so'zlar: *ona konsepti, maqol, milliy qadriyat, obraz, lingvokulturologiya, tarbiya, mehr.*

Kirish

O'zbek xalq maqollari xalqning ko'p asrlik hayotiy tajribasi, axloqiy qarashlari va milliy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan muhim paremiologik birliklardir. Ularda oila, ota-ona, farzand, tarbiya, mehr-oqibat kabi tushunchalar obrazli va ta'sirchan shaklda ifodalanadi. Ayniqsa, “ona” konsepti o'zbek madaniyatida alohida o'rin tutadi. Ona nafaqat farzand dunyoga keltiruvchi shaxs, balki mehr manbai, tarbiyachi, duo qiluvchi, oila tayanchi va ma'naviy qadriyatlar davomchisi sifatida talqin qilinadi. Shu bois maqollarda ona obrazining milliy-madaniy mohiyatini o'rganish muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Adabiyotlar sharhi

Maqollar va ularning lingvokulturologik xususiyatlari jahon va o'zbek tilshunosligida keng o'rganilgan. W. Mieder, A. Taylor, N. Norrick kabi olimlar maqollarni xalq tafakkuri va madaniy xotirasining ifodasi sifatida tahlil qilganlar. O'zbek tilshunosligida Sh. Shomaqsudov, Sh. Shorahmedov, N. Mahmudov, M. Jo'rayev kabi tadqiqotchilar maqollarning semantik, tarbiyaviy va madaniy xususiyatlariga e'tibor qaratganlar. Mazkur tadqiqotlarda maqollar xalqning dunyoqarashi, axloqiy mezonlari va milliy ruhiyatini aks ettiruvchi muhim til birliklari sifatida baholangan.

Tahlil

O'zbek xalq maqollarida "ona" konsepti keng semantik maydonga ega bo'lib, u bir necha asosiy ma'no qatlamlari orqali namoyon bo'ladi. Birinchi navbatda, ona obrazi mehr va fidoyilik timsoli sifatida talqin qilinadi. "Onaning ko'ngli bolada, bolaning ko'ngli dalada" maqolida ona qalbining doimo farzand bilan bog'liq ekani ko'rsatiladi. Bu maqolda "ko'ngil" leksemasi ona mehrining ichki, ruhiy va hissiy mohiyatini ochib beradi.

Ikkinchidan, ona obrazi hayot manbai va avlod davomiyligi bilan bog'lanadi. "Ona – daraxt, bola – meva" maqolida ona daraxtga, farzand esa mevaga qiyoslanadi. Bu obraz orqali farzandning onadan o'sib-unishi, uning tarbiyasi va hayotiy shakllanishi ona bilan uzviy bog'liqligi ifodalanadi. Daraxt va meva obrazlari xalq tafakkurida tabiiylik, davomiylik va nasl tushunchalarini anglatadi.

Uchinchidan, maqollarda ona tarbiyachi sifatida gavdalanadi. O'zbek madaniyatida bola odobi, xulqi va ma'naviy kamolotida onaning o'rni beqiyos hisoblanadi. Ona bolaga ilk tarbiya, mehr, odo va hayotiy saboq beruvchi shaxsdir. Shu sababli maqollarda ona obrazi faqat oilaviy munosabat doirasida emas, balki jamiyatning ma'naviy poydevorini shakllantiruvchi kuch sifatida ham talqin qilinadi.

To'rtinchidan, ona obrazi muqaddaslik va hurmat semalari bilan bog'liq. O'zbek xalq ongida ona roziligi, ona duosi va ona mehrining qadri nihoyatda baland baholanadi. Bu holat xalq maqollarida onani oila markazi, mehr timsoli va ma'naviy tayanch sifatida ko'rsatadi. Demak, "ona" konsepti o'zbek maqollarida milliy qadriyatlar, oilaviy birdamlik, farzand tarbiyasi va insoniy mehrning obrazli ifodasi sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'zbek maqollarida "ona" konsepti milliy-madaniy qadriyatlarni ifodalovchi muhim lingvokulturologik birlikdir. Ona obrazi mehr, fidoyilik, tarbiya, duo, sabr va hayot manbai kabi semalar orqali ochiladi. Maqollarda ona nafaqat oilaning markazi, balki avlod davomiyligi va ma'naviy tarbiyaning asosiy timsoli sifatida talqin qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mahmudov N. Tilning mukammal tadqiqi yo'llarini izlab. – Toshkent: Fan, 2012.
2. Mieder W. Proverbs: A Handbook. – Westport: Greenwood Press, 2004. – 304 p.
3. Norrick N. R. How Proverbs Mean: Semantic Studies in English Proverbs. – Berlin: Mouton, 1985. – 213 p.
4. Shomaqsudov Sh., Shorahmedov Sh. Hikmatnoma: O'zbek maqollarining izohli lug'ati. – Toshkent: O'zbekiston Sovet Ensiklopediyasi Bosh redaksiyasi, 1990.
5. Taylor A. The Proverb. – Cambridge: Harvard University Press, 1931. – 223 p.
6. O'zbek xalq maqollari. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1989.